

СХІДНИЙ ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНИ В СВІТЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Крупін В.Є.

Інститут регіональних досліджень НАН України

Наукові та політичні дискусії стосовно інтеграційного вектора України ведуться вже багато років. Два основні напрямки економічної інтеграції включають посилення співпраці в рамках зони вільної торгівлі СНД, з можливим подальшим приєднанням до Митного союзу Білорусі, Казахстану і Росії, або ж асоціацію з Європейським Союзом. Незважаючи на економічну доцільність посилення співпраці в обох напрямках, політичні реалії висувають вимогу вибору між ними, про що стверджують чільники як країн-членів СНД, так і ЄС. Вибір України у цьому питанні повинен ґрунтуватися на максимальному соціально-економічному ефекті для власного населення та перспективах формування передумов сталого розвитку країни загалом.

В контексті такого вибору важливим постає питання сільських територій України, що характеризуються багатьма проблемами розвитку, водночас володіючи значними виробничими ресурсами. Сучасна монофункціональність вітчизняних сільських територій спричиняє необхідність як пошуку шляхів диверсифікації економічної діяльності на селі, так і активізації виробничої та торгівельної діяльності в агропромисловій сфері. Будь-який інтеграційний вибір України потенційно є як можливістю, так і загрозою для подальшого соціально-економічного розвитку сільських територій, а тому аналіз тенденцій та визначення ймовірних перспектив у цьому контексті є актуальним.

Питання економічної інтеграції України розглядаються в наукових публікаціях багатьох вчених, до яких, зокрема, відносяться Геєць В., Бородіна О., Бураковський І., Кобута І., Мунтіян В., Перепелиця Г., Погребинський М., Чалий О.

Перспективи торговельного співробітництва з країнами, що входять до зони вільної торгівлі СНД (ЗВТ СНД) потрібно розглядати з врахуванням існуючих проблем вітчизняного сільського господарства, що і є першочерговими стримуючими факторами його розвитку. На даний час ними є низькі конкурентоспроможність, ефективність та організованість. Значний перелік продукції як сільського господарства, так і харчової промисловості не відповідають наявним у зарубіжних країнах вимогам до якості, складників, технології виробництва, що суттєво обмежує потенціал розвитку вітчизняного агропромислового експорту.

Проблема ця не вирішиться інтеграцією з жодним з економічних об'єднань країн, поки не зміниться підхід вітчизняних підприємств до виробництва продукції, а аграріїв – до технології сільськогосподарського виробництва. Причина неефективної діяльності вітчизняних виробників полягає у нерозумінні сутності конкурентоспроможності, а також недалекогоглядного мислення й планування господарської діяльності, в основі яких є бажання отримання максимальних прибутків у найкоротші строки.

Поглиблення інтеграції України з зоною вільної торгівлі СНД в контексті розвитку вітчизняних сільських територій несе незначні перспективи. Розглядаючи суто агропромисловість, необхідно визнати, що адміністративні та економічні бар'єри, існуючі на даний час з боку країн-членів цього об'єднання можливо будуть суттєво знівелювані, однак аналогічні дії будуть здійснені й Україною стосовно зарубіжної продукції сільського господарства та харчової промисловості. Внаслідок цього не лише спростяться можливості виходу на ринки цих країн вітчизняним виробникам, але й до внутрішнього ринку отримають спрощений доступ більше зарубіжних конкурентів, часто маючих можливість інвестувати значні кошти у закріплення своєї позиції на нових ринках, особливо з боку суб'єктів Російської Федерації.

Незважаючи на зону вільної торгівлі, а значить преференційні відносини поміж її учасниками, економічні претензії зі сторони країн СНД (передусім, Російської Федерації, але також Білорусі, Казахстану тощо) до українських товаровиробників з подальшим введенням заборон на ввіз продукції на територію цих країн не були рідкістю в останніх роках. Лише у 2012 році зі сторони санітарних органів Російської Федерації були висунуті претензії до якості української сирної продукції з подальшим введенням заборони на ввезення, а зі сторони Білорусі – до м'ясо-молочних продуктів. У 2013 році російськими урядовцями задекларовано невідповідність якості української м'ясної продукції деяких виробників, а також кондитерських виробів, передусім популярної торгової марки Roshen. Такі дії до партнерів по ЗВТ не є достатньо зрозумілими, і, очевидно, існує ймовірність політизації економічних питань у міжнародних взаєминах в рамках СНД.

У цьому контексті необхідно також ствердити, що вітчизняна продукція сільського господарства та продукти харчування на даний час характеризуються порівняльно низькою якістю. Зокрема, незважаючи на наявність багатьох санітарних та ветеринарних стандартів, значні обсяги продукції харчової промисловості виробляються в Україні за технічними умовами (ТУ), розробленими

самими підприємствами-виробниками. Внаслідок цього склад продукції, якість складників, технологія виробництва орієнтовані на мінімізацію собівартості, застосування дешевих замінників, що в результаті призводить до суттєвого погіршення якості продукції. Можна з впевненістю ствердити, що ця лібералізація має негативний вплив на національну та міжнародну конкурентоспроможність вітчизняної харчової продукції.

Водночас діюча система стандартизації та контролю якості у Російській Федерації та Білорусі є значно жорсткішою, внаслідок чого велика частка продукції виробляється згідно ГОСТів, що забезпечують високу якість продуктів та їх відповідність очікуванням споживачів. Ці відмінності між підходами до забезпечення якості продукції несуть в собі у разі лібералізації торговельних відносин потенційні небезпеки для вітчизняних виробників, водночас для споживачів є однозначно позитивними.

Актуальним питанням є також те, наскільки ринок дійсних на даний час країн-членів ЗВТ СНД характеризується незадоволеним попитом на продукцію сільського господарства та продукти харчування, які могла б потенційно постачати Україна. Достатньо малоімовірно є, що національні виробники цих країн поступляться своїми частками ринку для українських виробників, а для жорсткої конкуренції з ними необхідним є кардинальне підвищення якості вітчизняної продукції.

Відтак, східний інтеграційний вектор України в світлі розвитку агропромисловості не несе в собі суттєвих економічних вигод. Більше того, жодні інтеграційні процеси не вирішують основних проблем вітчизняного сільського господарства чи харчової промисловості, якщо не буде сформований інноваційний підхід до здійснення економічної діяльності усіх суб'єктів господарювання, орієнтований на максимізацію конкурентоспроможності продукції. І, передусім, це стосується сфери сільського господарства та харчової промисловості.

В сучасному світовому господарстві торговельні бар'єри та обмеження не сприяють підвищенню конкурентоспроможності продукції тих країн, що захищають внутрішній ринок, а лише дають короткострокові економічні та соціальні ефекти. І лише та економічна система може бути стійкою за будь-яких обставин, що орієнтована на постійні процеси максимізації конкурентоспроможності та ефективності національних суб'єктів господарювання.